

Projekta 2.1. apakšaktivitātes "Informatīvā kampaņa "Pilsoniskā līdzdalība un naida novēršana"" tematisko materiālu kopas 6. izdevums "Vardarbīgais ekstrēmisms"

Kas ir ekstrēmisms?

Ekstrēmisms ir galēju uzskatu un rīcības atzīšana. Cilvēkam var būt ekstrēmi uzskati kādā jomā, bet ļaunumu tie nodara tikai tad, ja cilvēks kļūst vardarbīgs, realizējot savus ekstrēmiskus uzskatus. To tad arī sauc par vardarbīgo ekstrēmismu.

Radikalizācija ir dinamisks process, kurā persona pakāpeniski pieņem vardarbīgo ekstrēmismu un kļūst par tā atbalstītāju, pauž Ministru komiteja (Pieejams: Vadlīnijas ieslodzījuma vietām un probācijas dienestiem par radikalizāciju un vardarbīgo ekstrēmismu; Pieņēmusi Ministru komiteja 2016. gada 2. martā ministru vietnieku 1249. sanāksmē). Šā procesa pamatā var būt ideoloģiska, politiska, reliģiska, sociāla, ekonomiska un personīga rakstura iemesli.

Vardarbīgais ekstrēmisms izpaužas kā tādu darbību popularizēšana, atbalstīšana un veikšana, kuras var novest pie terorisma, jo tā mērķis ir aizstāvēt ideoloģiju, kas sludina rases, nacionālo, etnisko vai reliģisko pārkumu vai noliedz demokrātijas pamatprincipus un pamatvērtības. Līdz ar to vardarbīgais ekstrēmisms ir parādība, kas var nodarīt ļaunumu sabiedrībai un ikvienam no mums.

Eiropas Komisija uzskata, ka vardarbīgs ekstrēmisms (vai arī atbalsts tam)

jo īpaši attiecas uz nestabilām valstīm, pēckonflikta situācijām (Eiropas Komisija, 2010; pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0629:FIN:LV:PDF>). Lai gan daudzu ES dalībvalstu ekonomikas pieaug un līdz ar to bezdarbs mazinās, tomēr Eiropas Parlaments secina (<http://www.europarl.europa.eu/portal/lv>), ka problēma saglabājas – ekstrēmisms nesamazinās. Tāpēc ikvienai ES dalībvalstij ir jāsniedz savs ieguldījums šīs negatīvās parādības mazināšanā, bet valstu pilsoņiem jāiegūst zināšanas par vardarbīgā ekstrēmisma izpausmēm un valstu rīcību šajā jomā. ▲

ANO nostāja vardarbīgā ekstrēmisma jomā

Jau 2016. gadā ANO noorganizēja augsta līmeņa konferenci par vardarbīgā ekstrēmisma novēršanu. Tajā piedalījās ap 7000 dalībnieki. ANO ģenerālsēkretārs Bāns Kimūns tajā paziņoja, ka Sīrijas konfliktā radījis ideālu vidi ekstrēmistu grupējumiem, kas tagad izplatās.

"Tagad "Islāma valsts" un visi ekstrēmisti pa pasauli izplatās kā vēzis," augsta līmeņa konferencē paziņoja Bāns, norādot, ka Sīrijas karš radījis piemērotu vidi, lai ekstrēmisti un teroristi nostiprinātos sabiedrībā. Bāns Kimūns aicināja radikāli pārvērtēt veidus, kā cīnīties pret "Islāma valsts" un citu grupējumu radītājiem

draudiem. Viņš sacīja, ka ar drošības dienestu un armijas rīcību vien ir par maz šīs sērgas izskaušanai.

ANO ģenerālsēkretārs 2016. gada janvārī nāca klajā ar globālu rīcības plānu, kas ietver 79 rekomendācijas, sākot no izglītības veicināšanas un beidzot ar cilvēktiesību atbalstīšanu, lai cīnītos pret jaunu kaujinieku vervēšanu teroristu organizācijām. lūdzot valstis izstrādāt nacionālus plānus problēmas risināšanai.

Ņujorkā 2016. gadā ANO Ģenerālās asamblejas plenārsēdē par vardarbīga ekstrēmisma apkarošanu Latvijas pastāvīgā pārstāvja ANO vietniece Agnese Vilde konferencē uzstājās ar paziņojumu (detalizēta informācija: <https://nra.lv/pasau-le/163304-latvija-baltijas-valstu-warda-pauz-atbalstu-ano-planam-wardarbiga-ekstremisma-apkarosani.htm>) trīs Baltijas valstu vārdā, paužot atbalstu ANO ģenerālsēkretāra Bāna Kimūna piedāvātajam rīcības plānam vardarbīga ekstrēmisma apkarošanai. Lai cīnītos pret var-

darbīga ekstrēmisma un terorisma izpausmēm, **Baltijas valstis aicināja rīkoties koordinēti un strādāt pie visaptveroša politiska risinājuma.**

Šajā kontekstā A.Vilde īpaši akcentēja reģionālās sadarbības un reģionālo instrumentu nozīmi, kā pozitīvu piemēru minot Eiropas Padomes Konvencijas par terorisma novēršanu Papildprotokolu, kas tika atvērta parakstīšanai Rīgā 2015. gada 22. oktobrī. Eiropas Padomes Papildprotokols ir pirmais reģionālais instruments, kas ievieš ANO Drošības padomes rezolūcijas Nr. 2178 noteiktās prasības ārvalstu teroristu kaujinieku apkarošanas jomā. Protokolu ir parakstījušas vairāk nekā puse Eiropas Padomes dalībvalstu.

Latvijas pozīcija ekstrēmisma jomā ir komunikācijas stratēģijas pieaugums, jo interneta un sociālo mediju laikmetā bez efektīvas komunikācijas stratēģijas, kuras mērķis būtu novērst pieaugošu ekstrēmisma ideoloģiju, nav iespējams cīnīties. Vienai no šīs stratēģijas mērķauditorijām ir jābūt jaunatnei. Arī Eiropas

Parlaments pauž, ka valstīm nav jāaprobežojas ar terora aktu novēršanu vai atklāšanu, bet jākonstatē un jācīnās pret faktoriem, kas veicina šīs parādības, piemēram, tādiem kā nabadzība, sociālā atstumtība vai ekstrēmisms. Un valstu sadarbības viens no faktoriem, kas veicina ekstrēmisma izpausmju mazināšanos, ir informācijas, viedokļu un zināšanu apmaiņa.

Eiropas Padomes debatēs Ženēvā 2016. gada 28. jūnijā par rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un ar to saistīto neiecietību tiek pausts (pieejams: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20195&LangID=E>), ka ir jāpiešķir prioritāte cīņai pret rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un ar to saistītajām neiecietības formām, jo īpaši jaunajām formām, un atzīmēja, ka esošie starptautiskie tiesību akti jāuzlabo, lai labāk risinātu jaunus rasisma veidus, kas noved pie ekstrēmistiskām darbībām. ▲

Ekstrēmisma izpausmes

Vācija. Līdz šim tika uzskatīts, ka lielākās nepatīkšanas sagādā neonacisti un citi labējie ekstrēmisti, taču pēdējo gada laikā specdienesti brīdinājuši tieši par kreiso radikāļu bīstamo aktivitāšu pieaugumu. 2017. gadā G20 samita laikā agresīvi noskaņotie ekstrēmisti dedzināja automašīnas, izlaupīja veikalus, izveidoja barikādes ielās, meta akmeņus un pudeles uz policistiem pašu uzsāktu ielu kauju laikā, no namu jumtiem meta akmeņus un izmantoja īpašas lingas apšaudēm ar metāla lodēm (pieejams: <https://www.tvnet.lv/4514846/vacijas-iekšlietu-ministrs-pielidzina-hamburgas-protetajus-neonacistiem-un-islamistu-teroristiem>). Ekstrēmistu aizturēšanā tika ievainoti gandrīz 500 policisti. Vācijas iekšlietu ministrs Tomass de Mezjērs uzskata, ka tie nebija demonstranti, bet gan noziedzīgi anarhisti un vardarbīgi ekstrēmisti, jo viņiem nebija nekādu politisku motīvu. Par dalību grautiņos apsūdzības izvirzīja 51 personai t.sk. vāciešiem un pilsoņiem no Austrijas, Francijas, Itālijas, Krievijas, Nīderlandes, Spānijas un Šveices.

Latvija. Lai gan Latvijā ir atsevišķi cilvēki ar ekstrēmiem uzskatiem, tomēr pēc Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes profesores Laimas Geikinas vērtējuma (*DELFI.lv*, 29.02.2016), vienas personas ekstrēmisms nav radikalizācijas pazīme sabiedrībā. *Latvijā ekstrēmisms nav izplatīts un drošības iestādes kontrolē notikumus.* Pirms lielākiem politiskiem pasākumiem, piemēram, Leģionāru piemiņas dienas 16. martā, tiek veikti preventīvie pasākumi, piemēram, jau stacijā aizturēti agresīvākie ekstrēmisti.

No Drošības policijas (DP) pārskata par 2017. gadu secināms, ka (<http://www.dp.gov.lv/lv/?rt=documents-&ac=download&id=32.>) Latvijā, atšķirībā no daudzām citām Eiropas valstīm, teroris-

ma draudu līmenis aizvadītajā gadā saglabājās zems. Tomēr arī mūsu valstī bija novērojamas teroristu grupējumu izplatītās propagandas un radikalizācijas procesa sekas. Jānorāda, ka *Daesh*, zaudējot pozīcijas Sīrijā un Irākā, turpināja aktīvi aicināt sekotājus terora aktus veikt savās mītnes zemēs. Tāpat DP redzeslokā ir vairāki Latvijas iedzīvotāji, kuri devušies uz Sīriju, un pievienojušies *Daesh*. Tieši tā dēvētie *pārņacēji* izceļami kā viens no galvenajiem terorisma draudu subjektiem Eiropā.

Saeimā pieņemtie grozījumi *Nacionālās drošības likumā* (Saeima, 2000), paplašina Drošības policijas iespējas ierobežot Latvijas iedzīvotāju izceļošanu nolūkā pievienoties teroristu grupējumiem vai citādi iesaistīties ar terorismu saistītās darbībās, liecina, ka **radikalizācijas problēmas un izpausmes ir Latvijas parlamenta un valdības redzeslokā.**

Lai novērstu vardarbīgā ekstrēmisma izpausmes Latvijā, Drošības policija un citas valsts iestādes ir izstrādājušas terorisma draudu līmeņu sistēmu. Šī sistēma paredz četras terorisma draudu līmeņus:

○ ■ - Zems terorisma draudu līmenis (zils) – izsludina situācijā, ja pastāv vispārēja rakstura terorisma draudi (ikdienas situācija).

○ ■ - Paaugstināts terorisma draudu līmenis (dzeltens) – izsludina situācijā, ja ir pieaugoši terorisma draudi.

○ ■ - Augsts terorisma draudu līmenis (oranžs) – izsludina situācijā, ja ir apstiprināti terorisma draudi konkrētam objektam, tautsaimniecības sektoram vai valsts reģionam.

○ ■ - Īpaši augsts terorisma draudu līmenis (sarkans) – izsludina situācijā, ja ir noticis terora akts vai terora akts vairs nav novēršams.

Pašlaik Latvijā ir viszemākais līmenis – zilais. ▲

Vai zaļais ekstrēmisms vienmēr ir zaļš?

Pastāv arī zaļais ekstrēmisms jeb eco - terrorisms. Tas attiecas uz vardarbības aktiem, kas veikti, lai atbalstītu ekoloģiskos vai vides cēloņus, pret personām vai viņu īpašumu (pieejams: <https://en.wikipedia.org/wiki/Eco-terrorism>).

Tas nozīmē, ka ekstrēmi uzskati un rīcība var pastāvēt arī “zaļo” kustībā un pat dažu Eiropas Padomes lēmumu līmenī. “Zaļums” Eiropā laika gaitā ir kļuvis arvien komplikētāks. Šobrīd “zaļā” propaganda “piemirst” daudzas lietas, kas kādreiz likās svarīgas: pasaule ir iekārtota tā, ka nav ne absolūti “labu”, ne absolūti “sliktu” lietu, daba mēdz pati nodrošināt līdzsvaru.

Zināmā mērā var uzskatīt, ka Eiropas Komisija, kas, lai cīnītos pret piesārņojumu dabā, ierosināja Eiropas Savienībā samazināt plastmasas izstrādājumu apriti ražošanā un sadzīvē - aizliegt plastmasas šķīvjus, glāzes un salmiņus, vates kociņus un citus plastmasas izstrādājumus (LETA, 28.05.2018) - pārstāv radikālus *eco uzskatus*. Tomēr šie Eiropas Komisijas 2018. gada maija priekšlikumi ir balstīti nepielūdzamā statistikā - piemēram, vairāk nekā 80% jūras dražu ir dažādi plastmasas izstrādājumi. Tāpēc EK priekšlikums paredz aizliegt desmit veidu vienreiz lietojamus plastmasas priekšmetus, kas visbiežāk nonāk Eiropas jūrās un piekrastēs kā atkritumi. Taču EK pieeja nenozīmē, ka nepastāv arī citi alternatīvi vai paralēli risinājumi, piemēram, radot efektīvu atkritumu šķiro-

šanas sistēmu valstīs un attīstot plastmasas otrreizēju izmantošanu. Vienlaikus ar plastmasas izmantošanas samazināšanu, dalībvalstīm būs pienākums izglītot iedzīvotājus par to, kādas negatīvas sekas rada vienreizlietojami plastmasas izstrādājumi un kādi atkritumu apsaimniekošanas risinājumi ir vai būs pieejami. Viens no uzdevumiem tuvāko 27 gadu periodā ir visās dalībvalstīs panākt, ka 90% no plastmasas dzērienu pudelēm ir utilizētas izmantojot atkritumu savākšanas un nodošanas shēmas.

Eiropas Komisija lēš, ka šo mērķu īstenošanai paredzētie pasākumi līdz 2030. gadam varētu samazināt kaitējumu videi 22 miljardu eiro apmērā, bet ierosinātā direktīva patērētājiem ietaupīs 6,5 miljardus eiro.

Lai Eiropas Komisija ierosinājums stātos spēkā, tos jāapstiprina ES dalībvalstu valdībām un parlamentiem. EK arī ierosinājusi piemērot sodanādu ES dalībvalstīm par otrreiz pārstrādājamo plastmasas produktu izmešanu atkritumos.

Plastmasas atkritumu samazinājuma risinājums, ko piedāvā Eiropas Komisija, ir tikai viens no aspektiem, kas mainīs ražošanas pieprasījumu un piedāvājumu, un mūsu paradumus un sadzīvi ikdienā. Tas **vienlaikus saistās ar alternatīvu materiālu radīšanu un izmantošanu**, t.sk. videi draudzīgu koksnes materiālu, materiālu, kuri viegli sadalās zemē, ūdenī ienākšanu aprītē. Un te ir bažas par to, cik lielā mērā pieaugs, piemēram, mežu izciršana, jo plastmasas komforta priekšmetu vietā nāks koksnes izstrādājumi. Par šiem jautājumiem mēs varam ne tikai diskutēt, bet atbilstoši Eiropas Komisijas ierosinājumam, **sabiedrība ir tiesīga saņemt visaptverošu informāciju, kas balstās stratēģiskā redzējumā un aprēķinos.** ▲